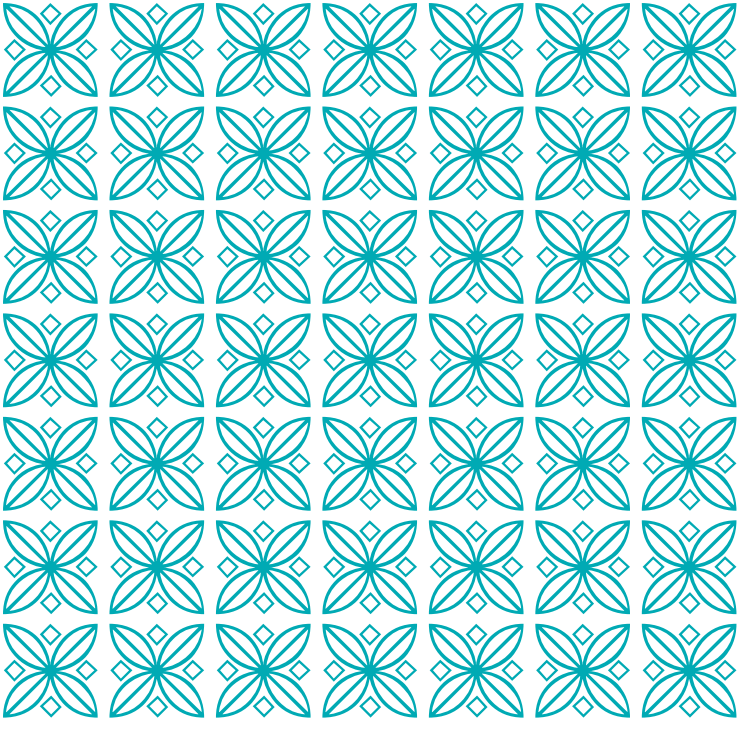

Goethe

La Margueirideta

Escenes del Faust

Traducció de Joan Maragall

EDITORIAL BARCINO

El *Faust* és possiblement l'obra més important i una de les més famoses de Goethe i un dels episodis més coneguts i més emotius de l'obra és *La Margarideta*, que ja des del moment de la seva publicació al segle XIX va gaudir d'un ampli ressò per tot Europa. L'obra ens explica la història d'una noia senzilla i innocent que sucumbeix a la seducció d'un estudiós d'edat madura en plena crisi existencial, fins al punt de veure's arrossegada a infringir normes de la moral establerta, amb el subsegüent resultat de crims –indirecte, el de la mare; directe, el de la filleta– pels quals és condemnada a mort per la justícia humana, i que només *in extremis*, cal creure, aconsegueix ja penedida de salvar-se en el món del més enllà.

Maragall, ja aleshores un prestigiós poeta, va decidir traslladar-la al català, d'acord amb la seva voluntat de connectar la cultura catalana amb l'europea del moment. Alhora que estava convençut de la importància de les traduccions, ja que aquesta, deia, «suggereix formes noves, fa descobrir riqueses de l'idioma desconegudes, li dona tremp i flexibilitat, el dignifica per l'altura de lo traduït, i en gran part li supleix la falta d'una tradició literària pròpia i seguida».

En aquesta edició, a banda de poder llegir de nou el text de Maragall, hi trobem un estudi introductori de Josep Murgades Barceló, que ens el situa en el seu context i ens en destaca la importància històrica.

Josep Murgades Barceló (Reus, 1951), catedràtic (jubilat i emèrit) de filologia catalana a la Universitat de Barcelona. Estudiós del Noucentisme. Editor filològic d'obres d'Eugeni d'Ors i de Pompeu Fabra. Codirector de la revista de llengua i literatura *Els Marges*. Traductor de Goethe, Kafka, Panizza, Hesse, Mann, Klabund, Bernhard.

GOETHE

LA MARGUERIDETA

ESCENES DEL FAUST

Traducció de Joan Maragall

Estudi introductori
Josep Murgades

Editorial Barcino
2022

BH
TC

Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana
Volum 7

Consell d'edició de la col·lecció:

Denise Boyer (La Sorbonne - Université de Paris IV), Helena Buffery (University College Cork), Roger Friedlein (Ruhr-Universität Bochum), Enric Gallén, coordinador (Universitat Pompeu Fabra), Jaume Pòrtulas (Universitat de Barcelona), Patrizio Rigobon (Università Ca' Foscari Venezia), Joan Santanach, coordinador (Universitat de Barcelona), i Joan Ramon Veny-Mesquida, coordinador (Universitat de Lleida).

La Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana és una iniciativa de

Universitat de Lleida
Càtedra Màrius Torres d'Estudis sobre Patrimoni Literari Català
FUNDACIÓ//// CARULLA
TRILCAT Grup d'estudis de traducció, recepció i literatura catalana
upf. Universitat Pompeu Fabra Barcelona

Amb la col·laboració de

Biblioteca de Catalunya

Aquest volum ha estat elaborat en el marc del projecte FFI2014-54915-P, finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad, i també en el dels Grups de Recerca d'Estudis de Traducció, Recepció i Literatura Catalana (2017 SGR 224) i Identitats en la Literatura Catalana (2017 SGR 599), consolidats, de l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: febrer 2022

© de l'estudi introductori, Josep Murgades i Barceló

Reservats tots els drets d'aquesta edició:
Editorial Barcino, S.A.
Via Augusta, 252-260, 5è
08017 Barcelona
www.editorialbarcino.cat

DL B 1468-2022
ISBN: 978-84-7226-899-9
Edició núm.: 878
Disseny de la coberta: Claudi Usandizaga
Disseny de l'interior i maquetació: El Calaix
Correcció ortotipogràfica: Manel Xicota
Fotocomposició i impressió: Fotoletra, S. A.

TAULA

ESTUDI INTRODUCTORI, de Josep Murgades 9

1. Incidència d'una traducció 11
2. Emmirallament germanitzant 12
3. Maragall devot de Goethe 12
4. Traducció: suplència, compleció, enriquiment 14
5. Traducció i escenificació de *La Margueridеta* 16
6. Traduir: acostament o diferencialitat? 20
7. *La Margueridеta:* recepcions Diverses 21
8. Balanç conclusiu 24

Bibliografia 27

Goethe, *La Margueridеta.* Facsímil 31

ESTUDI INTRODUCTORI

Josep Murgades

Tot adoptant i adaptant llum del Nord: Maragall davant Goethe

La traducció és l'oxigen de les comunitats
de parla limitada i les tradicions oblidades.

George Steiner (1999: 127)

1. Incidència d'una traducció

De tots els textos reeditats (almenys fins ara) en aquesta meritòria Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana, és aquest de *La Margueridеta* del *Faust* de Goethe, en versió de Joan Maragall, possiblement el que en el seu moment va gaudir, en to encomiàstic com discrepant, d'un més ampli ressò.

És també, i això ja sens cap mena de dubte, el que s'ha vist beneficiat d'una més aprofundida i professional monografia: la de Jaume Tur (1974), veritable capdavanter en molts sentits dels estudis de traductologia en el context cultural del país —raó per la qual és més de doldre que el seu nom no aparegui al *Diccionari de la Traducció Catalana* (2011).

2. Emmirallament germanitzant

Diversos factors concorren en aquesta, comparativament, més gran audiència: a) la rellevància d'autor traduït i d'autor traductor en llurs àmbits respectius, universal evidentment el de Goethe, català i també hispànic el de Maragall; b) l'especial circumstància històrica en què es troben la llengua i la literatura catalanes —i, al capdavall, la societat que les té per pròpies— a l'època en què aquest es decideix a incorporar-hi part de l'obra d'aquell, així com també la d'altres autors germànics no menys rellevants: Schiller, Novalis, Nietzsche; c) la dedicació singular, intel·lectual i personal de Maragall per aquells mateixos anys.

Un tombant de segle, el del XIX-XX, durant el qual Catalunya es troba immersa en un «procés de transformació de la cultura catalana de cultura tradicionalista i regional en cultura moderna i nacional», tot sigui dit amb la definició canònica a hores d'ara que Marfany (1975: 34) va establir del Modernisme. Convertida doncs la Catalunya de llavors, per dir-ho ara metafòricament, en una esponja de receptivitat, sovint indiscriminada, envers tot allò provinent sobretot d'Europa. I d'entre les múltiples i vàries propostes de renovació ofertes per aquesta, la triada per Maragall comença llavors a obrir-se pas: la germànica.[1]

[1] «Hatte Katalonien bisher vorwiegend im französischen und, in geringerem Maße, im italienischen Einflußbereich gestanden, so wandte es sich jetzt vor allem der germanischen Welt zu, die in ihrer robusten Kraft den Katalanen als eine Art Gesundbrunnen erschien, als entschiedenster Gegensatz zu dem der Dekadenz überantworteten kastilischen Spanien» [Si Catalunya havia estat fins llavors preferentment sota l'àmbit d'influència francesa i, en menor mesura, italiana, ara es girava sobretot cap al món germànic, que en la seva robusta fortalesa s'apareixia als catalans com una font salutífera, en contraposició a l'Espanya castellana, abocada a la decadència] (Hina 1972: 300).

3. Maragall devot de Goethe

Maragall n'és un dels principals inductors, de la tal orientació germanitzant. Basti recordar aquí la seva coneguda exclamació programàtica: «Et c'est toujours du Nord qui [*llegiu*: que] nous vient la lumière».[2] Tot enquadrant-la en el flux de la fascinació que havia anat experimentant progressivament pels autors teutons[3] i, cada cop més en especial, per Goethe. Una fascinació de la qual, a banda les manifestacions explícites espigolables d'entre el seu epistolari,[4] prou en donen testimoni expressiu aquestes paraules de Josep Maria de Sagarra (1981: 1270):

> A l'època de la seva joventut l'obra de Goethe era gairebé completament estranya als literats del nostre país; el prestigi del poeta alemany era però universalment indiscutible, i Maragall va ser fidel a aquest prestigi acostant-se a Goethe d'una manera directa, procurant entendre'l, procurant traduir-lo.[5]

---

[2] Carta a Antoni Roura de 15.IX.1893 (Maragall 1981a: 1110).

[3] «Los autores alemanes me han seducido por completo; el realismo de su fondo, la holgura de su estilo, sus excentricidades, plácenme sobremanera y se avienen más a mi carácter que las sutilidades, pulcritud y mesura de los clásicos», carta a Joaquim Freixas de 15.IV.1881 (1981a: 971).

[4] Heus-ne aquí algunes: «He descubierto y leído con avidez una traducción francesa del precioso aunque corto poema de Goethe, *Hermán y Dorotea*», carta a Joaquim Freixas de 5.VII.1881 (1981a: 972); «Estoy leyendo el *Faust* de Goethe. Es inútil que intente pintarte mis impresiones. Goethe es mi poeta», carta a Joaquim Freixas de 8.VII.1881 (1981a: 972); «Yo (no sé si lo sabes) tengo ya las obras completas de Goethe en el original alemán, y con gran paciencia he comenzado a poner en claro algunos *Lieder* que me entusiasman de veras», carta a Joaquim Freixas de 5.VII.1884 (1981a: 976); «Después de haber quedado encantado con algunos *Lieder* de Goethe, ahora leo su novela *Las afinidades electivas* [...] ¿No es cierto que nada me gusta si no es Goethe?», carta a Joaquim Freixas de 3.VIII.1884 (1981a: 976-977); «Visca Goethe, l'únic modern que està ben sa, després d'haver donat la volta al món de la vida reflexiva [...] Totes les escoles i maneres de sentir la vida i l'art han passat per ell, i l'han *purgat*, deixant-lo serè i senzillament Home Artista ple», carta a Josep Soler i Miquel de 4.VIII.1891 (1981a: 1148-1149).

[5] Montoliu (1935) i, més recentment, Campi (2000) són aportacions indispensables per al resseguiment de la petja goethiana en Maragall i, de retruc, en la cultura catalana de la seva època; vegeu també Murgades (2019).

Fascinació, en definitiva, que s'havia de revelar com a ben fructífera. Atès el fet que, independentment del gaudi i de l'enriquiment espiritual que hi va heure el nostre poeta, aquest, tot i els seus més que probablement minsos coneixements de l'alemany,[6] no va dubtar a embrancar-se en la traducció d'algunes creacions literàries del Júpiter de Weimar.[7]

Començant per la *Ifigènia a Tàurida*, i per la representació teatral que se'n va fer als Jardinets d'Horta el 10.X.1898.[8] Motiu aquest últim perquè, en una carta al seu amic Joaquim Freixas just datada cinc dies després, Maragall exultés pel fet de veure en una tal avinentesa un pas remarcable en la superació del menysteniment de la llengua del país:

> Gràcies per la teva felicitació per lo d'*Ifigènia*. Crec que es fa un gran bé an el catalanisme ennoblint-lo introduint-hi obres mestres com la de Goethe: i em sembla que aquesta vegada el cop no ha sigut en va. Per la *high life* que va assistir al Laberinto, allò fou com una espècie de revelació de que el català, aplicat a coses grans, no era ordinari. Avant i fora (Maragall 1981a: 977-978).

4. Traducció: suplència, compleció, enriquiment

En un tal context, la consciència que té Maragall de la importància de les traduccions és notable:

> El treball de traducció, quan és fet amb calor artístic [*sic*: «calor»?; o: «valor»?], suggereix formes noves, fa descobrir riqueses de l'idioma desconegudes, li dóna tremp i flexibilitat, el dignifica per l'altura de lo traduït, i en gran part li supleix la falta d'una tradició literària pròpia i seguida. De

[6] No el va començar a aprendre fins al 1882 (Tur 1974: 30). Sobre el nivell de competència lectora que va assolir-hi, més aviat precari, vegeu igualment Tur (1974: 17-18, 35-36, 39-40); també Murgades (2019: 38-40).

[7] Vegeu, per a una relació d'aquestes, Montoliu (1935: 148-149).

[8] Vegeu-ne un breu report a Lleonart (1981: 1273-1274).

més a més, el posa en contacte amb l'esperit humà universal i li fa seguir la marxa amb ell (Maragall 1981a: 786-790).[9]

Una convicció en plena consonància amb la política de publicacions desplegada en coetaneïtat des d'empreses editorials, com ara *L'Avenç* i *Joventut*. I explícitament raonada, entre molts d'altres,[10] pel canonge reusenc Tomàs Sucona i Vallès (1901, 1906), que gira directament per primer cop de l'hebreu al català el *Salms de David* i el *Cantar dels cantars*;[11] o per Manuel de Montoliu (1908), en la comunicació que presenta al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat el 1906.[12]

De manera que en el cas de Maragall, com en el de tots aquests altres autors i editors coetanis d'ell, ens trobem, des de la pràctica i sobre la marxa, amb tot de reflexions sobre la solta i la volta de la traducció.[13]

Reflexions que prou s'anticipen a les formulades en posterioritat, des d'un plànol purament teòric, per estudiosos com George

[9] Fragment del discurs «El catalanisme en el llenguatge» que, probablement el 1893, hauria d'haver estat el de l'ingrés de Maragall a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i que segons Tur (1974: 77, n. 15), en confidència que li havia fet Helena Maragall, no va arribar a pronunciar-hi «per motius polítics».

[10] Vegeu els diferents textos d'aquella època, obra de tants altres autors, aplegats al volum conjunt *Cent anys...* (1998: 17-115).

[11] «També m'ha mogut lo desitg de contribuir al noble despertar de la llengua catalana, que en temps no massa llunyans se avergonyía de aparéixer al públich, y de mitg sigle ensá va arrelantse entre'ls fills de nostra terra, que aspiran á ser tinguts per lo que valen en la nació espanyola» (Sucona 1901: 11); «un gran desitg de intentar una traducció en nostra llengua catalana [...] volguent trasladar á nostra llengua, directament del hebreu, las paraulas divinas que conté 'l sublime "Cantar dels cantars"» (1906: 10-11).

[12] «Junyir en un esforç comú l'ànima catalana, encara no del tot desperta, al carro triomfal de l'Europa intel·lectual, pera que el seu esforç junt ab el dels altres pobles el meni victoriós pels camins encara no esbrossats dels nous ideals, es una obra de titans, una empresa secular. Pera assolir aquest generós propòsit i evitar que'l nostre esperit nacional, tancant-se als aires de fora, visqui, com nou Narcís, en una estèril contemplació de sí mateix, no hi ha cap medi de tant gran eficacia y de tant immediata aplicació com el que ofereixen les traduccions» (Montoliu 1908: 569).

[13] Jaume Tur (1974: 67) apunta com «Maragall és un dels peoners [*llegiu*: pioners] de la teoria de la traducció a Espanya».

Steiner[14] o com Itamar Even-Zohar, en un seu article d'obligada referència sobre el particular, concebut i expressat talment hagués tingut aquest autor cabal coneixement de la circumstància lingüística i literària catalana d'aleshores.[15]

5. Traducció i escenificació de *La Margueridеta*

Tornant, però, a Joan Maragall i, més en concret, a la seva traducció de *La Margueridеta* goethiana: la representació d'aquesta, el 16.XI.1903, al Teatre de les Arts de Barcelona, sota la direcció artística d'Adrià Gual, sembla que no va satisfer tantes expectatives, ni del públic ni del mateix Maragall, com sí que ho havia fet cinc anys abans la de la *Ifigènia a Tàurida*.

Per comprovar-ho, n'hi ha prou de remetre's a les crítiques aparegudes en la premsa diària que reprodueix, a tall d'apèndix II, Tur en el seu llibre (1974: 239-245). Un retret hi és recurrent: el d'haver optat Maragall per adequar a la realitat catalana del moment una obra prou allunyada en el temps com en l'espai. La crítica possiblement més acerba, però, li arribaria de la ploma d'un jove Josep Carner (1904):

[14] Vegeu la seva afirmació al respecte encapçalant el present escrit.

[15] «Through the foreign works, features (both principles and elements) are introduced into the home literature which did not exist there before [...] It is clear that the very principles of selecting the works to be translated ara determined by the situation governing the (home) polysystem: the texts are chosen according to their compatibility with the new approaches and the supposedly innovatory role they may assume within the target literature [...] What are the conditions which give rise to a situation of this kind? It seems to me that three major cases can be discerned, which are basically various manifestations of the same law: (a) when a polysystem has not yet been crystallized, that is to say, when a literature is "Young", in the process of being established; (b) when a literature is either "peripheral" (within a large group of correlated literatures) or "weak", or both; and (c) when there are turning points, crises, or literary vacuums in a literature» (Even-Zohar 1990: 47).

> Y *La Margueridetа*? Deu meu, si ho han retret en les converses alló de *si la mare se presenta – jo'm moro de repenta!* (Goethe 1904: 63; Goethe 1952²: vv. 3508-3509) En general, la gent n'ha quedat poch convensuda de les rahons d'En Maragall en el seu prólech. ¿Quina eternitat mes hermosa que la que, obres com el *Faust*, duen a dintre? S'ha d'apoyar i «fer visible» aqueixa eternitat ab un cambi de vestits? Però en Maragall vol parlar ab el poble, y vol ferli ben comprensibles totes les coses. Perxò es llástima que no haguém vist *La Margueridetа* en un teatre del Paralelo.[16]

El pre-, proto- noucentista Carner carregant contra un Maragall equiparat, per excés de popularisme segons ell (i no tan sols ell segons veurem), amb l'oferta teatral d'un barri de mala fama als ulls de tot bon burgès.

Amb al·lusió així mateix displicent a un «pròlech» que, d'antuvi, fou el text llegit per Salvador Vilaregut abans de començar la representació de *La Margueridetа* (Tur 1974: 199) —a tall en certa manera de *captatio benevolentiae* (manifestament no gaire obtinguda). Després reproduït, amb la denominació d'«Advertència» [*llegiu avui*: Advertiment], a Maragall (1904: 7-11) i, en versió més ampliada, a Maragall (1912: 139-143; també òbviament a 1981a: 274-276), fins que Tur (1974: 199-200, 233-238) l'edita de bell nou —amb inclusió de fragments inèdits conservats en el manuscrit original, tot i haver-los ratllat Maragall.

Aquest, després de desmarcar-se de convencionalismes operístics en què s'hauria transmès també, amb gran èxit de públic, l'obra traduïda en qüestió,[17] es manifesta en contra de la «separació

[16] S'hi ha referit, tot reproduint-la, Aulet (1992: 239-240), que l'addueix com a prova de les discrepàncies de Carner envers Maragall quant a teoria i pràctica de la traducció.

[17] Encara que no l'esmenti, és probable que Maragall tingui *in mente* l'òpera de Charles Gounod *Faust et Marguerite* (1859), la qual, segons Dabezies (1988: 591), «n'a guère retenu du premier *Faust* goethéen que le découragement du héros et la tragédie de Marguerite: tel quel, ce romantisme facile touche le grand públic»; una remarca que, malgrat el que digués Maragall per distanciar-se'n, era perfectament aplicable a les motivacions que l'havien dut a ell a encaterinar-se de l'obra de l'alemany (vegeu més avall l'apartat 7 del present estudi introductori).

de l'art i la vida» que aquells comportarien i, doncs, valora com a «molt profitós fer-lo conèixer [el drama de *La Margueridеta*] en la nostra llengua, no solament sense música, sinó també representat com si passés avui i aquí, perquè, en realitat, passa per tot i sempre» (Maragall 1904: 8).

En la versió posterior de 1912, Maragall, a la vista de les crítiques tanmateix rebudes, va fer-se encara més fort en aquests supòsits que, pel fet de considerar-los genuïnament populars («sols lo popular és gloriós, i sols lo viu és popular», 1912: 142; 1981a: 276), tendia igualment a creure'ls «universals», com ho creia de *La Margueridеta* de Goethe: «el drama universal de la noia enganyada», «aquest drama universalment viu» (1912: 143; 1981a: ibíd.).

D'on la convenient transportabilitat adequativa (per dir-ho així) de contextos i de referents germànics i goethians a d'altres de catalans i de maragallians (Tur 1974: 203-208).[18]

Aquest excurs teòric presenta llavors un doble interès. Des del punt de vista traductològic (vegeu més avall), però també a propòsit de la trajectòria intel·lectual de Maragall. Ja que, atenint-

[18] Així, per exemple, *Bier* era girada per *vi* (Tur 1974: 203; Goethe 1952: *Faust*, v. 815; Goethe 1904: 18); *Sturm* per *so de tabals* (Tur 1974: 204; Goethe 1952: *Faust*, v. 2657; Goethe 1904: 25); *Sankt Andreas Nacht* per *Nit de Sant Joan* (Tur 1974: 213; Goethe 1952: *Faust* v. 878; Goethe 1904: 21). O com ara quan, tot i haver Maragall traduït per separat el poema que canta Gretchen «Es war ein König in Thule» (Goethe 1952: *Faust*, v. 2759-2782; «La copa del rei de Thule», Maragall 1912: 239) —després tradicionalitzat fins al punt de convertir-se en una balada popular alemanya—, fa Maragall que la seva Margueridеta allò que entoni sigui un tema extret del cançoner tradicional: «La filla del marxant» (Goethe 1904: 30).

Canvis en la mateixa línia dels que trobem en la traducció que fa també Maragall del poema de Goethe *Die Laune des Verliebten*, on «Hörst du dort die Schalmeien?» (Goethe 1994: 22) es converteix en «Sents? Ja toquen la sardana» (Murgades 2019: 39, n. 9; Maragall 1912: 127).

Per no dir res, quant a recursos adaptacionistes, sobre el fet d'obviar Maragall el llenguatge més aviat deseixit de Goethe per un altre de força pudibund, a còpia d'omissió: desapareix *Dirne* (Tur 1974: 207; Goethe 1952: *Faust*, v. 3174; Goethe 1904: Ø 52); o bé a còpia d'edulcoració: *Buhle* per *minyó* (Tur 1974: 207; Goethe 1952: *Faust*, v. 3566; Goethe 1904: 72); *Teufel* per *un com tu* (Tur 1974: 207-208; Goethe 1952: *Faust*, v. 2643; Goethe 1904: 24); *Metze* per *ròssa* (Tur 1974: 205-206; Goethe 1952: *Faust*, v. 3753; Goethe 1904: 78).

nos a les dates de la seva biografia, sabem que durant els mesos posteriors al 23.IV.1903, quan havia abandonat la redacció del *Diario de Barcelona* (Tur 1974: 187-188), Maragall va dedicar-se a elaborar, probablement en simultani paral·lelisme, d'una banda, el nucli dur del que havia de ser la seva reflexió poètica, l'*Elogi de la paraula*, llegit com a discurs inaugural de curs a l'Ateneu Barcelonès el 15.X.1903; i, d'altra banda, l'«Advertència» aquí analitzada a la seva traducció de *La Margueridеta*, representada segons hem vist just un mes després, el 16.XI.1903.

Tenint en compte llavors com es pronuncia Maragall en tots dos textos ben coetanis a favor d'una concepció romàntico-populista, irracional i antiintel·lectualista de la poesia i de la literatura en general (Murgades 2012), no ens ha de fer estrany que un crític empeltat no sols de trets modernistes, sinó també de molts de noucentistes, Manuel de Montoliu (1935: 148-149), es prodigués en termes prou negatius sobre la tal «Advertència»:

> Més notable és el *pròleg* de *Margueridеta*. Maragall tracta allí de justificar l'extracció que ha fet dels episodis de Margarida del Faust i és un dels treballs on ell es mostra més radicalment romàntic i popularista. Sosté el criteri que l'art i la poesia han d'ésser la mateixa vida, que el *Faust* de Goethe no és or pur, sinó en aquest drama de la Marguerideta, i que si el *Faust* no tingués el drama de la Margueridеta seria sense dubte una notabilíssima fantasia literària, però el nom de Goethe no ens seria pas per sempre gloriós, perquè no hauria arribat al viu de l'eterna entranya humana. És un dels treballs de Maragall on ell es mostra més esclau de prejudicis d'escola i on els problemes estètics de la poesia hi són examinats amb un criteri unilateral d'una estretor inadmissible.[19]

[19] Des d'una posteritat encara més dilatada, no és estrany que un modernista reressagat com Curet (1967: 534), tot i deixar constància de com la idea de Maragall d'«actualitzar» el drama de Margarida «va ésser objecte de molts de comentaris, no pas tots favorables», no s'estava tanmateix de manifestar-s'hi conforme: «creiem que l'autor tenia raó, pels motius que exposava».

Sigui com sigui, la disposició comprensiva que cal mostrar davant les opcions poètiques i traductores per què apostava Maragall no ens hauria de privar tampoc de constatar allò críticament analitzat per Palmira González López (1987: 195-200) a propòsit d'un dels darrers escrits d'aquest, «Película espiritual», de 12.X.1911 (Maragall 1981b: 250-252): a saber, el fet de com, tot parlant de cinema, Maragall «se situa, al meu parer, en una postura aristocràtica d'exaltació o divinització de l'artista consagrat com a tal i de menyspreu pel poble» (González López 1987: 198).

Un judici en què no ha de costar gaire de convenir quan, en l'article al·ludit de Maragall, llegim afirmacions com ara: «el público no tiene aún bastante sentido para gozarse de la suprema sencillez de la vida [...] el torpe interés de lo que pasa [...] esto es lo que quiere la bajeza natural del público [...] si educáis a vuestros hijos en el amor de las cosas que Dios crió —los árboles, las montañas, el mar, la noche estrellada— nunca se gozarán en la farsas cinematográficas [...etc.]» (Maragall 1981b: 251).

I és que el suposat popularisme, o populisme més aviat, de Maragall no era sinó això: exalçament de l'anomenat poble absolutament al marge i per sobre de les realitats i dels interessos de les classes subalternes («què en sabia Maragall del poble?», Murgades 2012: 321), des d'una òptica patriarcal i paternalista, que, en l'exemple adés adduït, les feia i les volia del tot apartades d'un invent, el cinema, que, als ulls de Maragall i de tants altres intel·lectuals apocalíptics de l'època, sols en propiciava el «rápido embrutecimiento» (Maragall 1981b: 250).

6. Traduir: acostament o diferencialitat?

Amb independència, però, dels components vitalistes, alienats i alienants, que constituïen la base de la poètica de Maragall, el cert

és que el seu propòsit adaptacionista com a traductor coincidia amb un «aforisme» que, com ha fet avinent Garrigasait (2017: 14-15), «ja apareixia a la Gran Bretanya del segle XVII»: aquell consistent a postular, en l'explicació que en dona Riba [1919: 7], igualment portada a col·lació per Garrigasait (ibíd.), que «traduir és fer parlar a tal autor com ell mateix hauria parlat en la nostra època i en la nostra llengua».

Un aforisme que «a Alemanya pels volts del 1800, Johann Gottfried Herder, Friedrich Schleiermacher i Wilhelm von Humboldt ja havien rebutjat» (Garrigasait 2017: 15). Tot oposant-li'n un altre que, sempre en la relació invertida que en fa Riba, propugnaria que «si traduir no pot ser sinó recrear, substituïm-nos, doncs, a tal autor, creant en la nostra llengua, però talment en el seu temps [en el de l'autor, s'entén]».

L'opció de Riba llavors, per tant, i com bé apunta Garrigasait (ibíd.), és una que «s'esforça a presentar la llengua de la traducció com una llengua de la diferència, on es recrea un món que no és el dels lectors».

Doncs això mateix. Vet aquí aleshores com de divergents eren el *métier* traductori d'un diletant genialoide com Maragall, partidari de l'acostament del text al públic coetani, i el d'un professional cent per cent noucentista com Riba, fidel, a l'hora de traduir l'*Odissea*, «si no ben bé a la nostra època, almenys a l'època a la qual aspirem» (Riba [1919]: 8).

7. *La Margueridеta:* recepcions Diverses

La fal·lera de Maragall per *La Margueridеta* podria semblar d'antuvi, en aquest país, una de tantes originalitats pròpies només del nostre poeta; però d'insòlita no n'era gens dins l'ampli context europeu.

Encara en vida de Goethe, s'hi inspira Franz Schubert per compondre un dels seus *Lied* més celebrats: *Gretchen am Spinnrade*

GOETHE, LA MARGUERIDETA

Facsímil

BIBLIOTECA POPULAR
DE «L'AVENÇ»

GŒTHE

LA MARGUERIDETA

ESCENES DEL «FAUST»

Drama en tres actes i vuit quadros

Llibreria «L'Avenç»: Ronda de l'Universitat, 20
BARCELONA

Num. 21 50 centims

EN PREMSA

GABRIEL ALOMAR: **Una vila que s mor. — Tot passant.**
XAVIER DE MAISTRE: **Viatge al voltant de la meva cambra.** Traducció de R. Patxot i Jubert.
LA ROCHEFOUCAULD: **Maximes i pensaments morals.** Traducció de J. Roca Cupull.
PASCAL: **Pensaments.** Traducció de Manuel de Montoliu.
LITTRÉ: **Positivisme.** Traducció d'Albert Aldrich.

EN PREPARACIÓ

AUSIES MARCH: **Cants d'amor.**
ANTONI M.ª ALCOVER: **Contarelles.**
JOAN ROSSELLÓ: **En Rupit,** novela.
BERNAT METGE: **Somni** (obra del XIVè segle).
ENRIC IBSEN: **Espectres,** drama en quatre actes. Traducció de Pompeu Fabra i J. Casas-Carbó.
J. MASSÓ TORRENTS: **Croquis Pirenencs** (tercera i ultima serie).
E. GUANYABÈNS: **Poetes francesos contemporanis.** Traduccions.
JASMIN: **Poesies.** Traducció del provençal de Mateu Obrador.
SILVI PELLICO: **Les meves presons.** Traducció de J. Barrera.
SHAKESPEARE: **Otello,** tragedia en cinc actes. Traducció de J. Massó Torrents.
UGO FOSCOLO: **Ultimes cartes den Jaume Ortis.** Traducció de C. Lluis Viada i Lluch.
GŒTHE: **Werther.** Traducció de Joan Maragall.
BALZAC: **Noveles.**
SALVADOR GUINOT: **Capolls mustigats.**
PERE PORTER: **Viatge a l'Infern** (del XVIIè segle).
JOAN PUJOL DE MATARÓ: **La Batalla de Lepant** (poema del XVè segle).
FRANCESC ARAGÓ: **Historia de la meva jovenesa.** Traducció de Pere Vidal.

LA MARGUERIDETA

D'aquesta obra s'ha fet un tiratge especial de
100 exemplars en paper satinat

GŒTHE

La Margueridеta

ESCENES DEL «FAUST»

DRAMA EN TRES ACTES I VUIT QUADROS

TRADUCCIÓ DE JOAN MARAGALL

BARCELONA
BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»
1904

Ningú podrà reimprimir ni representar aquesta obra sense permís del traductor.

TIP. «L'AVENÇ»: RONDA DE L'UNIVERSITAT, 20

ADVERTENCIA

ADVERTENCIA

En el Faust *den Gœthe hi ha una part, la més viva, que s'ha fet popular per tot arreu: el drama de la Margueridela. Però aquest drama l'hem vist, generalment, a través del convencionalisme de* l'òpera, *es dir, en una atmosfera musical, quasi bé sempre poc adequada, cantat en italià, desfigurat en* libretti, *entremig de clars de lluna i resplendors d'infern, dimonis vermells, tiples enfarinades, tenors am* collant *i barret de plomes,* romanzettas *i romancets, etc. Aixi es que, encara que l public ha percebut el punyent drama humà que hi havia a dintre, l'ha percebut d'una manera massa sentimental*

(en el mal sentit de la paraula), massa distant de la vida.

Aquesta separació de l'art i la vida es una calamitat, i per això m'ha semblat que un drama tant fondament humà com aquest seria molt profitós fer-lo conèixer en la nostra llengua, no solament sense música, sinó també representat com si passés avui i aquí, perquè, en realitat, passa per tot i sempre.

La Margueridela es aquella noia menestrala que trobavem cada dia pel nostre carrer, riallera i enjogaçada amb amigues seves; que després observavem que un senyor la seguia, un senyor encara jove, però molt seriós, que anava sempre amb un altre, antipatic, burleta, mala fatxa; que després la vèiem menos, i un dia varem trobar tota transmudada, com marcida, i varem pensar: «Alguna n'hi passa». Després l'hem perduda de vista... o pot-ser l'hem coneguda més d'aprop a la Margueridela, i li sabem la trista historia... O pot-ser, per un costat o altre, la tenim sobre la conciencia.

Doncs, a veure-la, a veure la vida feta art, es dir, bellament intensificada i redemptorament punyenta; a veure l drama pur, nu d'accidents destorbadors.

Aquest ha sigut el meu intent, i així me sembla que s'hauria de fer am totes les grans obres d'art que, contenint un fort sentit universal, han sigut naturalment presentades dintre una realitat particular: realisar-les altra vegada dintre de cada particularitat de temps i de lloc, perquè així la seva universalitat resulti sempre, i per tot arreu, viva i penetrant, i manifesti la profonda unitat de l'art i de la vida.

I aquesta es la pedra de toc del gran art.

Fixeu-vos en les obres d'Esquil, de Shakespeare o de Molière, i restareu meravellats de lo poc que haurieu de tocar d'algunes d'elles pera fer-les sentir com drames d'avui.

Corneille o Racine, Lope o Calderon, no resistirien tant bé la provatura: l'acció i el sentiment dels seus personatges pot-ser encara

s'aguantaria; però pera donar-lo com a cosa d'avui els haurieu de fer parlar d'una altra manera: el seu llenguatge està massa acondicionat a una superficial moda literaria.

Encara més hi estan, no sols en el llenguatge, sinó també en l'acció i en el sentir, els personatges del teatre neo-romantic; de manera que ls d'aquest, am tot i haver-se produit tant a la vora vostra, si ls poseu en contacte am la realitat present, sen van a miques.

Proveu de tocar-li l casc al Manrique de El Trovador *o bé l corn a l'*Hernani: *ja veureu lo que passarà. Però al* Prometheu, *a l'*Hamlet, *al* Tartuf *i al* Mefistofil *ja ls hi podeu fer tot lo que volgueu: ells sempre queden iguals.*

Aquesta mena d'eternitat de l'art gran es la que jo he provat de fer gaudir al nostre poble al presentar-li, viva en ell, la Margueirideta de Gœthe.

M'agradaria que la provatura m reeixís: primer, pel bé que li faria, i, després, perquè

altres fossin moguts a fer millor, obra igualment bona, aplicant-la a les grans creacions del geni artistic universal, fent-les ben catalanes, perquè això seria fer als catalans ben homes, que al cap-d'avall es a lo que tots anem.

PERSONATGES

L'ENRIC, home fet, senyor.
EL COMPANY, mal home, senyor.
LA MARGUERIDETA, noia menestrala.
EN VALENTÍ, germà de la Margueridetа, soldat.
LA SENYORA MARTA, veïna de la Margueridetа.
LA LISETA, una amiga de la Margueridetа.

Gent del poble, estudiants, burgesos, senyoretes, un cego, veus interiors, chors i el Mal-esperit.

Aquesta obra va representar-se per primera vegada en el Teatre de les Arts, per la companyia del «Teatre Intim», la nit del 16 de Novembre de 1903, baix el següent repartiment:

ENRIC, senyor Cunill; EL COMPANY, senyor Gimenez; MARGUERIDETA, senyoreta Ferrer; VALENTÍ, senyor Abizanda; SENYORA MARTA, senyora Cardaldas; LISETA, senyoreta Cazorla; EL MAL-ESPERIT, senyor Marxuach.

Director artistic: D. Adrià Gual.

ACTE PRIMER

ACTE PRIMER

QUADRO PRIMER

Es diumenge. Una plaça. Se veu passar gent.

TREBALLADOR PRIMER

Per què anem cap aquí?

TREBALLADOR SEGON

Per anar dret a les Casetes.

TREBALLADOR TERCER

Valdria més anâ al molí.

TREBALLADOR SEGON

Valdria més a les Fontetes.

TREBALLADOR PRIMER

No, que hi ha massa mal camí.

TREBALLADOR TERCER

Tu cap on vas?

TREBALLADOR PRIMER

Jo allà on volgueu.

TREBALLADOR SEGON

Seguiu-me a mi: no us en penedireu.
Trobarem noies maques i bon vi
i diversions de tota mena.

TREBALLADOR SEGON

Cah, mestre, cah! Ja ho sé on vols dí,
que encara men cou l'esquena.
(Sen van. Compareixen minyones.)

MINYONA PRIMERA

No, noia, no. Men vaig, que es tard.

MINYONA SEGONA

Apa, que l trobarem a la verneda.

MINYONA PRIMERA

Sí, grans mercès! Set posarà al costat,
no més ballarà am tu en el ball del prat,
i jo plantada allí com una bleda.

MINYONA SEGONA

No: em va dir que vindria acompanyat.

Deurà venî amb aquell del cap riçat.
(Sen van. Compareixen estudiants.)

ESTUDIANT PRIMER
(veient a les minyones)

Rellamp! Quines xicotes! I van llestes!
Tu, vine, corre, seguim-les ben d'aprop.
No hi ha res com vi vell, tabaco fort
i una raspa vestida de les festes.
(Compareixen senyoretes.)

SENYORETA PRIMERA *(pels estudiants)*

Guaita aquests joves. Qui ho diria?
Ni un se n'acosta per remei.
Podent anâ am tant bona companyia,
sen van darrera del servei.
(Sen van. Compareixen estudiants.)

ESTUDIANT PRIMER

No vagis tant depressa! Aquí darrera,
veus aquestes que vénen, que vesteixen tant bé?
L'una m'agrada, la primera:
s'està en el meu carrê.
No caminem tant,
i ens hi ajuntarem quan passaran.

ESTUDIANT SEGON

No, noi, no: no estic per tractes
am gent fina: les raspetes,

am les mans que han fet dissabte,
al diumenge saben fer-te unes festetes!
(Sen van. Compareixen burgesos.)

BURGÉS PRIMER

D'aquest arcalde nou en sé unes quantes!
Desde que ho es no n va poc de tivat!
I al cap d'avall, què fa per la ciutat?
Jo lo que veig que tot va pitjor que antes:
cada dia més lleis i més raons,
i cada dia més contribucions.

UN CEGO POBRE *(am cantarella)*

Senyoreta i senyoret
que s passegen tant festius,
girin els ulls compassius
an aquest pobret ceguet.
En 'questa santa diada,
i am tota la companyia,
allarguin aquestes mans
perquè tots la celebrem
am salut i alegria.

BURGÉS SEGON

A mi en dies aixi me plau parlar de guerres: [ra
del Turc s'hi barallen les nacions.
Tot bevent un gotet aprop de la finestra,

i, bo i mirant els barcos, armarem gran pa-
prò després cap a casa i prou raons. [lestra;

BURGÉS PRIMER

Sóc del mateix parer: lluny, el traut!
Que allí s rompen els òssos? Perquè hi van.
Ja sen pot anar tot al botavant
mentre ns deixin estâ a casa am quietut.
(Sen van. Compareix una vella.)

UNA VELLA
(a les burgesetes que s'han quedat aturades amb altres)

Que va bonica i que es hermosa!
Faria perdre a un home, tant se val.
No siga així tant orgullosa!
Si li convé quelcom, jo tinc lo que li cal.

BURGESETA PRIMERA

Anem, anem, que no ns hi vegin
amb aquesta vellota aquí parlant.

BURGESETA SEGONA

Sabs? Es aquella que fa veure ls promesos
per la nit de Sant Joan.

BURGESETA TERCERA

A mi mel va ensenyar dintre un got d'ai-
Era un vestit així... com militar. [gua.

Per tot on vaig miro si l trobo,
prò encara no l'he trobat.

(Sen van.)

(D'entremig de la gent surt la Margueri-deta i l'Enric que ve seguint-la, i quan són davant de l'escena l'emprèn.)

ENRIC

Hermosa... senyoreta, si es gustosa
de que vagi am vostè, li faré companyia

MARGUERIDETA

Jo no ho só senyoreta... ni só hermosa...
i ja hi sé anar soleta a casa mia.

(Sen va depressa.)

ENRIC

I que es bonica, Déu del cel!
Tant recullida i tant complerta,
jo mai he vist cosa semblant
i al mateix temps bon xic esquerpa.
Jo crec que m'ha robat el cor.
El llavi fresc, la galta en rosa...
Encara m sembla que la veig
amb els ulls baixos fent resposta.
Que resoluda se n'ha anat,
i doblement així m'ha enamorat.

(Arriba l Company cercant l'Enric. Aquest, desseguida que l veu, l'agafa i el porta en di-

recció on se n'ha anat la Margueridela, signant-la.)

Escolta: vui aquella noia.

EL COMPANY

Quina?

ENRIC

Aquella, veus, que sen va cap allà.

EL COMPANY

Aquella? Ah! Sí: ve de confessar. Jo estava entafurat per allà prop del confessionari i he vist com el capellà l'absolvia. Me sembla que es una beneita d'aquelles que s confessen per qualsevol cosa. No farem res.

ENRIC

Anem! No passa dels quinze anys!

EL COMPANY

Oh! I que ns tornem fatxendes! Sembla que ja tot te siga poc i que no hi hagi virtut que t puga resistir. Vas molt depressa.

ENRIC

Bé, bé: prou lliçons, senyor mestre. En poques paraules estarem entesos. Si aquesta

criatura no dorm aquesta nit en els meus braços, tu i jo ja hem acabat.

EL COMPANY

Però, home, pensa que no s pot fer tot lo que s vol. Me calen quinze dies, pel cap baix, no més que per trobar una ocasió.

ENRIC

Quinze dies! Si jo tingués calma per una estona no més, poc necessitaria a un com tu per conquistar una noia així.

EL COMPANY

Gaire bé sembles un francès, de vanitós. Creu-me, no t'ho prenguis d'aquesta manera. Que n treuras d'anar tant de dret, a la fi? No disfrutaras de bon troç tant com si tu mateix, am tota la traça, te vas preparant la noia al teu gust. Així ens ho ensenyen els llibres més vells que parlen d'aquestes coses.

ENRIC

No m calen amargants a mi: ja tinc prou bona gana.

EL COMPANY

Bé, doncs: tant se val. Ara, parlant seriosament, te diré que an aquesta noia no hi

arribaras així com així. A sò de tabals no n treuriem pas res: cal conformar-se a dur la cosa am manya.

ENRIC

Doncs, dona-m alguna cosa d'aquest àngel de Déu, o porta-m a casa seva. Vui tocar alguna cosa que l'hagi tocada: un llaç, un objecte que ella hagi dut al damunt.

EL COMPANY

Vaja: perquè vegis la meva bona voluntat per la teva pena amorosa, avui mateix te duré a dins de la seva cambra.

ENRIC

I ella hi serà? Serà meva?

EL COMPANY

No encara, home, no encara! Però allí, tot sol, respirant l'aire que ella respira, entretindras l'amor amb esperances del goig que ha de venir.

ENRIC

Anem-hi, doncs.

EL COMPANY

No encara: es massa dejorn.

ENRIC *(anant-sen)*

Ah! Cerca-m alguna cosa, algun present que jo puga deixar-li allí.

(Sen va.)

EL COMPANY *(sol)*

Un present! Ah! Molt bé! Es la gran manera. Ja n conec jo de bells indrets ont hi han amagats antics tresors... Va! Anem-hi a donar un cop d'ull.

QUADRO SEGON

Una cambra xica i nèta. Es al cap-vespre.

MARGUERIDETA
(lligant-se ls cabells)

No sé què donaria per saber
qui era aquell senyor.
Semblava molt com cal.
Feia cara d'esser de casa noble,
sinó tampoc s'hauria atrevit tant.
(Sen va. Compareixen l'Enric i el Company.)

EL COMPANY

Entrem a poc a poc. Ja som a dins.